

Jamiołkowska, Danuta

Dwadzieścia pięć lat Ośrodka Badań Naukowych im. Wojciecha Kętrzyńskiego

Komunikaty Mazursko-Warmińskie nr 1-2, 179-190

1988

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Danuta Jamiołkowska

DWADZIEŚCIA PIĘĆ LAT
OŚRODKA BADAŃ NAUKOWYCH
IM. WOJCIECHA KĘTRZYŃSKIEGO

26 września 1986 r. w Ośrodku Badań Naukowych im. Wojciecha Kętrzyńskiego w Olsztynie odbyły się uroczystości związane z 25-leciem tej zasłużonej dla olsztyńskiej humanistyki placówki. Program uroczystości jubileuszowych obejmował zebranie sprawozdawcze członków Towarzystwa Naukowego oraz kolokwium na temat „Stan i perspektywy humanistyki olsztyńskiej”. Wieczorem w Domu Środowisk Twórczych odbyło się spotkanie towarzyskie z udziałem zaproszonych gości, członków Towarzystwa i pracowników Ośrodka. Uroczystościom jubileuszowym towarzyszyła wystawa wszystkich wydawnictw Ośrodka oraz wystawa dokumentów i zdjęć z 25-letniej działalności placówki.

Do uroczystości jubileuszowych OBN przygotowali się starannie także dziennikarze i radiowcy olsztyńscy, którzy zapoznali swoich czytelników i słuchaczy zarówno z tym, czym obecnie zajmują się poszczególne pracownice OBN, jak i z jego historią i trudnymi początkami. Najpełniej opisał początki wykluwania się w Olsztynie idei powołania placówki humanistycznej Władysław Ogrodziński na łamach specjalnego numeru dwutygodnika „Warmia i Mazury”¹. Autor artykułu, który był pierwszym sekretarzem generalnym nowo powstałej placówki, zauważył słusznie, że powstanie Ośrodka stanowiło ogniwo w rozwoju humanistyki na odzyskanych ziemiach Warmii i Mazur, niezbędne do tego, aby stały się one w odrodzonej Polsce czynnikiem na miarę swego znaczenia historycznego, politycznego i kulturalnego.

Wspomniany numer „Warmii i Mazur” otwiera wywiad z obecnym dyrektorem OBN, doc. dr. Edmundem Wojnowskim, który w rozmowie z dziennikarzem scharakteryzował rolę i funkcję OBN na tle środowiska humanistycznego w Olsztynie, podkreślając, że zadaniem najistotniejszym dla Ośrodka jest tworzenie i rozbudowywanie możliwie wszechstronnego warsztatu naukowego dla nowoczesnie pojmowanych badań regional-

¹ *Dwa progi. 25 lat Ośrodka Badań Naukowych im. Wojciecha Kętrzyńskiego*, Warmia i Mazury, 1986, nr 18, ss. 7–9. Numer wydano wspólnie z Ośrodkiem Badań Naukowych im. W. Kętrzyńskiego w Olsztynie.

nych². Doc. dr Wojnowski omówił działalność poszczególnych pracowni naukowych oraz ich współpracę z innymi placówkami naukowo-badawczymi w kraju i za granicą.

Okoliczności powstania Ośrodka, jego strukturę organizacyjną oraz działalność popularyzatorską OBN omówił doc. dr E. Wojnowski także na łamach „Gazety Olsztyńskiej”, kończąc swoje rozważania stwierdzeniem, że OBN jest nadal szansą dla humanistyki olsztyńskiej, ale pełne wykorzystanie tej szansy jest możliwe we współdziałaniu z zespołami pracowników nauki z olsztyńskich uczelni oraz z ogólnopolskich ośrodków akademickich, które interesują się problematyką Warmii i Mazur³.

O tym, czym zajmuje się najmłodsza agenda OBN — Pracownia Niemcoznawcza — czytelnicy „Gazety Olsztyńskiej” mogli dowiedzieć się z obszernego wywiadu, który przeprowadził Janusz Bryliński z jej kierownikiem, dr. Bohdanem Kozieli-Poklewskim. „Uznaliśmy za jedno z ważnych zadań — powiedział B. Kozieli-Poklewski — podjęcie najszerszej pojętych badań nad współczesną niemiecką historiografią i publicystyką historyczną i polityczną, tyjącą przede wszystkim naszego regionu, ale na tle Ziemi Zachodnich i Północnych. A więc tych obszarów, które w Republice Federalnej Niemiec określa się mianem «die deutschen Ostgebiete». Chcemy prześledzić, jaki jest odbiór społeczny tej produkcji, jaki jest jej wpływ na funkcjonowanie tego pojęcia w świadomości współczesnych Niemców”.

Na pytanie dziennikarza o to, czy publikacje OBN, poświęcone polityce niemieckiej wobec Polaków w Prusach Wschodnich w okresie III Rzeszy, znajdują swój oddźwięk poza Polską, dr Kozieli-Poklewski odpowiedział, że wszystkie publikacje OBN na temat dziejów regionu są nie tylko skrzętnie odnotowywane w bibliografiach ukazujących się w RFN, ale także recenzowane w periodykach naukowych. Ponadto OBN prowadzi wymianę swoich wydawnictw z wieloma zagranicznymi uniwersytetami i placówkami badawczymi⁴.

Powszechnie wiadomo, jak ważną rolę w pracy badawczej odgrywa dobrze zaopatrzona biblioteka. O zbiorach Biblioteki Naukowej OBN pisze jej długoletnia kierowniczka, mgr Stanisława Badowska⁵. W ciągu pierwszych lat istnienia Ośrodka najwięcej książek do nowego księgozbioru pochodziło z darów, które nadsyłało wielu pracowników nauki z całego kraju. Stopniowo zwiększały się też fundusze Ośrodka na zakup książek. W chwili obecnej biblioteka OBN posiada ok. 45 tys. druków nowych (książek i czasopism), 1172 tytuły czasopism, a także unikalne zbiory spec-

² Ibidem, ss. 2—3.

³ E. Wojnowski, *Czwierć wieku humanistyki olsztyńskiej*, Gazeta Olsztyńska, 1986, nr 208.

⁴ J. Bryliński, *Satysfakcja i niecierpliwść*, Gazeta Olsztyńska, 1986, nr 214.

⁵ S. Badowska, *Biblioteka młoda czy stara*, Warmia i Mazury, 1986, nr 18, ss. 12—13.

jalne (np. zespół ulotek plebiscytowych z 1920 r., cenne starodruki, ciekawe zbiory ikonograficzne i kartograficzne)⁶. Część dokumentów i fotografii, ilustrujących działalność Ośrodka w minionym 25-leciu, pokazano na wystawie, przygotowanej przez pracowników Biblioteki. Z dokumentów eksponowano m.in. *Memoriał o stanie i potrzebach humanistyki olsztyńskiej*, datowany 10 marca 1961, a skierowany do Zarządu Głównego „Pojezierza”, w którym grono historyków olsztyńskich proponowało Zarządowi, by w ramach Stowarzyszenia powołał tzw. fundację naukową, czyli placówkę naukowo-badawczą. Memoriał ów, który był historycznym zaczynem przyszłego Ośrodka Badań Naukowych, podpisali: dr Wojciech Wrzeński i mgr Antoni Łukaszewski z Wojewódzkiego Archiwum Państwowego, artysta plastyk Hieronim Skurpski, dyrektor Muzeum Mazurskiego, a równocześnie prezes „Pojezierza”, mgr Zygmunt Lietz i mgr Romuald Odoj — pracownicy Muzeum, mgr Władysław Ogrodziński, dyrektor programowy „Pojezierza” i mgr Jerzy Szymański, redaktor naczelny „Głosu Olsztyńskiego”.

Na wystawie pokazano protokół posiedzenia Komisji ds. Instytutu Naukowego w Olsztynie z 17 kwietnia 1961 r., na którym omówiono projekt regulaminu przyszłej placówki oraz postanowiono nie tworzyć Instytutu, lecz Ośrodek Badań Naukowych; przerobienie statutu Ośrodka powierzono W. Ogrodzińskiemu i W. Wrzeńskiemu.

Zwiedzający mieli okazję obejrzenia także innych dokumentów, wiążących się z początkami OBN, m.in. projektu statutu Ośrodka, w którym jest mowa o zadaniach nowo powołanej instytucji i jej strukturze organizacyjnej; uchwały Zarządu Głównego z 28 grudnia 1961 w sprawie utworzenia Fundacji Naukowej Stowarzyszenia Społeczno-Kulturalnego „Pojezierze” im. Wojciecha Kętrzyńskiego; pisma do Wydziału Kultury Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej w Olsztynie z 26 lutego 1963, w którym mówi się, że Zarząd Główny SSK „Pojezierze” przyjął dla Fundacji nazwę „Ośrodek Badań Naukowych im. Wojciecha Kętrzyńskiego” (miała ona obowiązywać od 22 III 1963); porządku dziennego inauguracji OBN 26 marca 1963 wraz z listą obecności, na której widnieją podpisy m.in. profesorów Karola Górskiego z Torunia, Stanisława Arnolda i Stefana Żółkiewskiego z Warszawy, a także rękopiśmiennego protokołu zebrania Kuratorium Ośrodka z 13 stycznia 1964.

Kolejna grupa wystawionych dokumentów dotyczyła reakcji ośrodków naukowych w kraju na wiadomość o powstaniu nowej placówki humanistycznej w Olsztynie. Towarzystwo Miłośników Historii i Zabytków Kra-

⁶ Por. P. Grabowski, *Nieznaną mapą Polski, Warmia i Mazury, 1986*, nr 17. Autor omawia wydaną w r. 1910 w oficynie Stanisława Tomaszewskiego w Krakowie okolicznościową, jednoarkuszową „Mapę Polski...”, na której umieszczono wiele znanych nazw miejscowości na Warmii i Mazurach w ich ówczesnym brzmieniu, np. Olsztyn, Nibork, Ostród itp.

kowa przysłało pismo, datowane 20 kwietnia 1963, w którym czytamy m.in.: „— — Wałne Zgromadzenie Towarzystwa postanowiło nawiązać ścisłą współpracę organizacyjno-naukową z Waszym Ośrodkiem. Objęłaby ona zarówno wymianę doświadczeń, wzajemne kontakty władz Ośrodka i Towarzystwa, jak i wymianę wydawnictw i prelegentów. W ten sposób chcemy przyczynić się do ożywienia zainicjowanej niedawno akcji kulturalno-oświatowej Olsztyna z Krakowem”.

Oferta współpracy nadeszła także od Lubuskiego Towarzystwa Kultury w Zielonej Górze.

Z kolei OBN, 8 stycznia 1963, zwrócił się do Zakładu Naukowego im. Ossolińskich we Wrocławiu: „Z uwagi na postać Wojciecha Kętrzyńskiego, która stanowi łącznik między Ossolineum a Warmią i Mazurami oraz naszą Fundacją Naukową, powitalibyśmy z prawdziwą radością i satysfakcją nawiązanie współpracy z Zakładem Naukowym im. Ossolińskich. W szczególności byłibyśmy wdzięczni za pomoc w skompletowaniu dzieł W. Kętrzyńskiego i literatury o Kętrzyńskim, następnie pamiątek po tym uczonym, zwłaszcza o charakterze ikonograficznym i rękopiśmiennym, jak również pomoc w uzyskaniu dubletów bibliotecznych z interesującego Fundację zakresu.

Ze swej strony gotowi jesteśmy służyć wszelkimi udogodnieniami Zakładowi oraz jego pracownikom w zakresie naszych możliwości”.

Z innych dokumentów pokazanych na wystawie warto wymienić *Ramowy program obchodów Tysiąclecia w 1965 r.*, a także protokół z konferencji koordynacyjnej w sprawie obchodów 500-lecia urodzin Mikołaja Kopernika, która odbyła się 10 grudnia 1965. Konferencję zorganizowała Komisja Kopernikowska przy Towarzystwie Naukowym w Toruniu i Dyrekcja Muzeum Okręgowego w Toruniu przy współdziałaniu przedstawicieli ośrodków naukowych bydgoskiego, olsztyńskiego i krakowskiego. Zadaniem konferencji było skoordynowanie planów i koncepcji wymienionych ośrodków, związanych z obchodami 500-lecia urodzin Mikołaja Kopernika.

Uwagę zwiedzających przyciągała także ostatnia grupa dokumentów, a mianowicie rękopisy listów znanych uczonych, kierowane na adres sekretarza generalnego OBN, mgr. Władysława Ogrodzińskiego. Na wystawie znalazły się: list prof. Stanisława Herbsta z 6 stycznia 1967, a także list Emilii Sukertowej-Biedrawiny z 31 stycznia 1969.

Na wystawie zdjęć, zatytułowanej „OBN w 25-leciu”, utrwalono przełomowe momenty w historii Ośrodka. Obejrzeliśmy na niej fotografie z założycielskiego zebrania OBN (15 VI 1968), z licznych sympozjów i seminariów naukowych, organizowanych przez Zakład Historii oraz Zakład Badań nad Współczesnością. Niektóre zdjęcia mają już wartość historyczną, jako że przedstawiają także nieżyjących już członków Towarzystwa

(profesorowie Stanisław Arnold, Marian Gotowiec, Tadeusz Cieślak, Bohdan Wilamowski i in.).

Kolejna, już trzecia (po wystawach dokumentów i zdjęć) — to wystawa publikacji OBN, ułożonych w porządku chronologicznym. Otwierała ją zbiorowa praca J. Bernharda, Z. Grabowskiego, W. Hepkego i W. Ziąjki *Sieć osadniczo-rolna województwa olsztyńskiego w planie perspektywicznym*, pierwsza z serii „Rozpraw i Materiałów” (Olsztyn 1963), a zamykała książka Jerzego Sikorskiego — tu ukłon w stronę Olsztyńskich Zakładów Graficznych, które zdążyły z nią na czas — podsumowanie 25-letniej działalności Ośrodka przez jej wieloletniego dyrektora. Nie sposób tu, oczywiście, wymienić wszystkich tytułów; zainteresowanych odsyłamy do wykazu publikacji OBN, zamieszczonego we wspomnianej książce J. Sikorskiego. Tu należy ograniczyć się do kilku informacji ogólnych. Książki Ośrodka Badań Naukowych ukazują się w kilku seriach. Są to wspomniane „Rozprawy i Materiały” (11 tytułów), „Informator OBN” (35 zeszytów), „Monografie Dziejów Społecznych i Politycznych Warmii i Mazur” (7 pozycji); 4 tytuły wydano poza seriami.

Ośrodek wydaje ponadto „Problemy Społeczno-Ekonomiczne Województwa Olsztyńskiego” (10 zeszytów), ukazujące się od kilku lat pod zmodyfikowanym tytułem „Olsztyńskie Studia Ekonomiczne” (2 zeszyty) oraz „Olsztyńskie Studia Demograficzne”, „Olsztyńskie Studia Socjologiczno-Etnograficzne”, „Olsztyńskie Studia Niemcoznawcze” (po 1 zeszyt). „W porównaniu z profesjonalnymi oficynami wydawniczymi, jak na przykład olsztyńskie Wydawnictwo «Pojezierze», liczba wydanych tytułów wydawać by się mogła znikoma — pisze kierownik Działu Wydawniczego OBN — ale należy pamiętać, iż książki OBN stanowią finalizację badań naukowych, podejmowanych w Ośrodku bądź przez Ośrodek inicjowanych i wspieranych”⁷.

Najistotniejszą częścią jubileuszowych obchodów było jednak niewątpliwie Walne Zebranie Sprawozdawcze OBN, które otwarto 26 września o godzinie 11⁰⁰ w sali Posiedzeń Domu Polskiego. W zebraniu uczestniczyło 106 członków OBN i zaproszonych gości.

Zebranie otworzył dyrektor OBN doc. dr Edmund Wojnowski, witając wszystkich zebranych oraz kierując słowa podziękowania do tych wszystkich, którzy przed 25. laty stworzyli ideę Ośrodka i przez minione ćwierćwiecze wzbogacali jego dorobek. Następnie dyrektor Wojnowski podziękował mecenasom i protektorom Ośrodka za świadczoną przez nich życzliwość i pomoc. W gronie wymienionych znaleźli się obecni na sali: I sekretarz KW PZPR w Olsztynie Jan Laskowski, przewodniczący WRN płk Bogdan Mazurek, wicewojewoda olsztyński Stanisław Piotrowski,

⁷ K. Łodyga [B. Łukaszewicz], *Książki OBN*, Warmia i Mazury, 1986, nr 18, s. 10.

przedstawiciel ZSL Władysław Łaszyn, przedstawiciel SD Andrzej Głębocki, a także wiceprezes PAN prof. dr hab. Władysław Markiewicz. Doc. Wojnowski serdecznie powitał również przybyłych gości, reprezentujących środowisko naukowe Olsztyna, a mianowicie profesorów: Stanisława Kawulę — rektora WSP oraz Stefana Tarczyńskiego z ART. Szczególnie serdecznie powitał doc. Wojnowski członków-założycieli OBN, obecnych na sali obrad. Następnie zwrócił się do prof. Wojciecha Wrzesińskiego, jednego z inicjatorów powołania olsztyńskiego ośrodka humanistycznego, z prośbą o przewodniczenie zebraniu.

Prof. W. Wrzesiński poinformował zebranych, iż zgodnie z postanowieniem Miejskiej Rady Narodowej w Olsztynie z 25 września 1986 r., długoletni prezes Rady Naukowej OBN, prof. dr hab. Józef Burszta został wpisany do Księgi Zasłużonych dla m. Olsztyna. Następnie przedstawił okoliczności, w jakich doszło do powołania OBN⁸. Następnie doc. dr Edmund Wojnowski oznajmił, że długoletni członkowie Towarzystwa i zaśluzeni pracownicy OBN zostali udekorowani licznymi odznaczeniami państwowymi i regionalnymi. Ponadto Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej w Olsztynie, 22 września 1986, postanowiła nadać Ośrodkowi Badań Naukowych im. W. Kętrzyńskiego odznakę honorową „Zasłużonym dla Warmii i Mazur” za wybitne osiągnięcia w rozwoju badań humanistycznych na Warmii i Mazurach.

Uchwałą Rady Państwa, z 12 września 1986, Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski odznaczono: dr. Bohdana Koziello-Poklewskiego, kierownika Stacji Naukowej Polskiego Towarzystwa Historycznego w Olsztynie oraz dr. Jerzego Sikorskiego, obecnie dyrektora Muzeum Warmii i Mazur w Olsztynie, a dawniej długoletniego dyrektora OBN.

Złotym Krzyżem Zasługi udekorowano dr. Bohdana Łukaszewicza, adiunkta w Zakładzie Historii, kierownika Działu Wydawniczego OBN.

Srebrnym Krzyżem Zasługi zostali odznaczeni: dr Bożena Beba, adiunkt w Zakładzie Badań nad Współczesnością OBN, Stanisława Kwiatkowska, kierownik Działu Administracyjnego i Kadr oraz mgr Jerzy Minakowski, kustosz w Bibliotece Naukowej OBN. Aktu dekoracji dokonał Jan Laskowski I sekretarz KW PZPR.

Odznakę honorową „Zasłużonym dla Warmii i Mazur” otrzymali: prof. dr hab. Waław Piotrowski z Uniwersytetu Łódzkiego, doc. dr hab. Jan Powierski z Uniwersytetu Gdańskiego oraz doc. dr hab. Janusz Małek z UMK w Toruniu. Aktu dekoracji dokonał przewodniczący WRN płk Bogdan Mazurek.

W imieniu odznaczonych głos zabrał dr Jerzy Sikorski, dziękując dyrekcji OBN za inicjatywę, a władzom wojewódzkim za jej życzliwe i skuteczne poparcie.

⁸ Referat prof. dr. hab. W. Wrzesińskiego, por. ss. 9–15.

Za długoletnią pracę w OBN nagrody pieniężne z rąk dyrektora Wojnowskiego otrzymali: Czesława Kupisz — główna księgową, doc. dr Zygmunt Lietz — docent w Zakładzie Historii, mgr Stanisława Badowska — kierowniczka Biblioteki, dr Barbara Szczepkowska — kierowniczka Pracowni Demograficzno-Socjologicznej, mgr Daniela Lewicka — redaktorka w Dziale Wydawniczym, dr Tadeusz Filipkowski — sekretarz naukowy OBN, kierownik Zakładu Historii.

I sekretarz KW PZPR, Jan Laskowski, podziękował dyrekcji OBN za to, że zechciała dostrzec poparcie i wkład władz politycznych w powstanie Ośrodka, wymieniając przede wszystkim obecnego na sali obrad Stanisława Tomaszewskiego, ówczesnego I sekretarza KW PZPR w Olsztynie. Następnie sekretarz Laskowski zwrócił uwagę na prężność kulturalną i naukową terenów Warmii i Mazur, którym towarzyszyła zawsze ogromna życzliwość ludzi nauki z innych regionów Polski, posiadających większe tradycje w tym względzie.

Prof. dr hab. Władysław Markiewicz, wiceprezes PAN, nawiązał do wypowiedzi W. Wrzeńskiego o formule placówki naukowej na prowincji. Ta formuła została w Olsztynie zrealizowana w sposób niemal wzorcowy — powiedział prof. Markiewicz — przyciągając do współpracy luminarzy nauki z całej Polski, jak np. prof. Józefa Bursztę. Podkreślił on, że dzięki OBN w Olsztynie powstała placówka naukowa, która służy poznawaniu rzeczywistości i jej upowszechnianiu wśród szerokiego rzesz społeczeństwa. Zwrócił także uwagę na wyjątkową życzliwość władz politycznych województwa, które nie szczędzą różnych starań, także i finansowych, na rzecz rozwoju nauki w tym regionie. Jako negatywny przykład w tym względzie wymienił prof. Markiewicz województwo gdańskie, w którym od lat wegetuje Instytut Bałtycki, nie mogąc doprosić się u władz wystarczającej pomocy.

Kolejno głos zabrał wicewojewoda olsztyński Stanisław Piotrowski: „Ośrodek Wasz odgrywa znaczącą rolę w poznaniu kultury narodowej oraz rozwoju humanistyki naszego regionu” — powiedział.

Dyrektor E. Wojnowski odczytał telegramy i listy gratulacyjne, które nadeszły do OBN z okazji jubileuszu 25-lecia. Nadesłali je: Kazimierz Barcikowski przewodniczący Komitetu Grunwaldzkiego, Lubuskie Towarzystwo Naukowe z Zielonej Góry, dyrekcja i pracownicy Instytutu Zachodniego w Poznaniu, Zarząd Centralny Związku Spółdzielczości Pracy, Izba Rzemieślnicza w Olsztynie, Koszaliński Ośrodek Naukowo-Badawczy, Wojewódzka Biblioteka Publiczna, Dyrekcja, Rada Pedagogiczna i młodzież Zespołu Szkół Ekonomicznych im. Oskara Langego w Chorzowie, Archiwum Państwowe w Olsztynie, Prezydium WK ZSL w Olsztynie, Wojewódzka Spółdzielcza Komisja Współpracy w Olsztynie, RSW „Prasa-Książka-Ruch”, Przedsiębiorstwo Upowszechniania Prasy i Książki

w Olsztynie, a także członkowie Towarzystwa, którzy nie mogli z różnych przyczyn wziąć udziału w Walnym Zebraniu: prof. dr hab. Andrzej Bukowski, prof. dr hab. Witold Hensel oraz długoletni nauczyciel szkół polskich na Warmii w okresie międzywojennym — Franciszek Piotrowski z Warszawy.

Z okazji jubileuszu OBN otrzymał także medale pamiątkowe: z rąk red. naczelnego „Gazety Olsztyńskiej” Czesława Pazery medal za zasługi dla „Gazety Olsztyńskiej” z podziękowaniem za wspieranie inicjatyw „Gazety”, a szczególnie za wkład pracy w obchody stulecia „Gazety Olsztyńskiej”.

Kurator Oświaty i Wychowania Bogdan Meryng, wręczył medal „Za zasługi dla oświaty województwa olsztyńskiego”, zaznaczając przy tym, że olsztyńska oświata jest chłonnym odbiorcą efektów pracy OBN, zaś medal pamiątkowy ART wręczył prof. dr hab. Andrzej Hopfer, składając jednocześnie serdeczne gratulacje w imieniu całej społeczności olsztyńskiej uczelni.

Druga część Walnego Zebrania miała charakter kolokwium na temat „Stan i perspektywy humanistyki olsztyńskiej”. Referat wprowadzający pod tym samym tytułem wygłosił dyrektor OBN, doc. dr Edmund Wojnowski⁹.

W dyskusji, która wywiązała się po referacie, jako pierwszy głos zabrał prof. dr hab. Andrzej Hopfer (ART), przedstawiając interesujące refleksje na temat: perspektywy humanistyki olsztyńskiej z punktu widzenia pracownika ART. Dyskutant podzielił społeczeństwo Olsztyna na 5 grup, a mianowicie: twórców zawodowych (ok. 2% świadomego społeczeństwa Olsztyna), twórców amatorów (odp. ok. 3%), odbiorców stałych (ok. 20%), odbiorców przypadkowych (ok. 25%), resztę społeczeństwa (50%). Zdaniem dyskutanta perspektywy humanistyki olsztyńskiej nie są najlepsze. Wpływ na to mają następujące czynniki:

— malejący poziom ogólnohumanistycznej wiedzy studentów i absolwentów ART (fatalna polszczyzna, niewyrobione gusta kulturalne);

— malejące zainteresowanie humanistyką pracowników ART. Aby zmienić tę niekorzystną sytuację należy — zdaniem dyskutanta: zwalczać cechy ujemne u studentów, podnosić kulturę działania wychowawczego i politycznego, budzić potrzeby humanistyczne studentów i pracowników, doskonalić stosunek do środowiska, podnosić etykę działania nauczycieli akademickich.

Prof. dr hab. Irena Pietrzak-Pawłowska (Warszawa) wyraziła pogląd, iż nie słuszne jest traktowanie OBN jako placówki regionalnej. Jest to jedyna — jej zdaniem — placówka, informująca cały kraj o problemach

⁹ Referat doc. dr. hab. E. Wojnowskiego, por. ss. 171—177.

tego regionu. Jest to jednak ciągle zbyt skąpa informacja. Teren Warmii i Mazur był przez wieki terenem sporów między Wschodem a Zachodem. Warto byłoby nawiązać kontakty z ośrodkami badawczymi w NRD (np. w Lipsku, Dreźnie). Może płaszczyzną do tego byłaby kampania napoleońska? Z drugiej strony należy kształtować odpowiednio kadrę OBN — brakuje tu specjalistów z dziedziny demografii, z historii gospodarczej, z dziedziny techniki, np. transportu (np. w XVIII w. specyficzną rolę na tym terenie odgrywał układ komunikacyjny i warto byłoby to przebadać). Rozluźniły się kontakty OBN z PTH. Może dałoby się pozyskać środowisko ekonomistów — Ośrodek musi mieć specjalistów w tych dziedzinach, które obecnie rozwijają się w ogólnopolskiej nauce.

Prof. dr hab. Stanisław Kawula (WSP Olsztyn) zastanawiał się nad możliwościami skoordynowania wysiłków badawczych OBN i WSP. Na najbliższe pięćciolecie przewidziano na WSP około 70 tematów z dziedziny humanistyki. Efektem pracy naukowej są publikacje książkowe — do tej pory z oficyny WSP wyszło ok. 20 prac zwartych, nie licząc skryptów, pomocy dydaktycznych i artykułów. Pracownicy WSP publikują też w innych wydawnictwach (OBN, „Pojezierze”). Dorobek WSP na temat Warmii i Mazur jest zmagazynowany w setkach prac magisterskich.

Idea Grunwaldu znajduje również miejsce w problematyce badawczej WSP, np. jeden z pracowników zajął się tematem „Idea Grunwaldu w literaturze”. Inny pracuje nad „Tradycją myśli filozoficznej w Prusach Wschodnich”, opracowuje się też monografie wybitnych postaci w dziedzinie kultury. Dyskutant wystąpił z propozycją wspólnego, roboczego spotkania, na którym przeanalizowanoby plany badawcze obu instytucji, co — być może — zaowocowałoby wspólnymi publikacjami. Wystąpił też z projektem wykorzystania pracowników OBN do celów dydaktycznych oraz z propozycją utworzenia w Olsztynie Humanistycznej Rady Naukowej dla nadawania stopni naukowych.

Oferta pogłębienia współpracy została przyjęta z radością przez prof. Wrzezińskiego.

Dr Ryszard Juskiewicz (Mława), porównując dorobek Mazowieckiego Ośrodka Naukowego z OBN stwierdził, że na tym tle dorobek OBN wypada imponująco, a następnie zaproponował nawiązanie współpracy między obu ośrodkami. Może OBN poszerzyłby swoje zainteresowania na tereny, których nie obejmuje swymi badaniami Mazowiecki Ośrodek Naukowy. Następnie zaproponował pracownikom OBN następujące tematy badawcze: wywiad na Pograniczu w 1939 r.; przemysł i jego wpływ na kształtowanie świadomości ludzi Pogranicza; Mazurzy z północnego Mazowsza po 1945 r.; Mazurzy z Prus Wschodnich w czasie II wojny światowej na Mazowszu; bitwy w Prusach Wschodnich w 1914 r.; polski ruch oporu w Prusach Wschodnich w latach 1939—1945; Prusy w planach

wojskowych Batalionów Chłopskich, Armii Ludowej i Narodowych Sił Zbrojnych; monografia obozu w Działdowie; Mazurzy pod Grunwaldem.

Dr Józef Pleban (Olsztyn) zabrał głos jako członek Komisji Ekonomicznej OBN, przewodniczący Komisji ds. Współpracy z Młodzieżą Zarządu Wojewódzkiego ZBoWiD i zastępca przewodniczącego Zarządu środowiska byłych żołnierzy Polskich Sił Zbrojnych w Olsztynie. Do zabrania głosu zainspirowała go wzmianka, w referacie dyrektora OBN, o działalności Komitetu Grunwaldzkiego. Chciałbym podnieść — powiedział dr Pleban — problem łączenia na Polu Grunwaldzkim tradycji ze współczesnością, problem związku pomiędzy tamtą bitwą a bitwami stoczonymi podczas II wojny światowej. W tradycji walk narodu polskiego z najazdem germańskim, zwycięstwo pod Grunwaldem zahamowało ekspansję teutońską w wydaniu krzyżackim, zaś zwycięstwo nad hitlerowskimi Niemcami położyło kres tej ekspansji. Upamiętnienie tych dwóch przełomowych dla narodu polskiego dat na Polu Grunwaldzkim ma niezmiernie ważny aspekt wychowawczy dla młodego pokolenia Polaków, licznie zwiedzających Pola Grunwaldu. Jako dowód dostrzegania związku między tymi dwoma datami, dyskutant wymienił ustanowienie podczas II wojny światowej Odznaki Grunwaldzkiej, nadawanej uczestnikom walk w kraju i za granicą, jak również położenie na Polach Grunwaldu głazu, upamiętniającego walki Ludowego Wojska Polskiego z okupantem. Zatem słuszne byłoby — kontynuował swój wywód dr Pleban — aby upamiętnić w tym historycznym miejscu także żołnierzy, walczących w latach II wojny światowej w Polskich Siłach Zbrojnych na Zachodzie.

Prof. dr hab. Wiesław Bieńkowski (Kraków) wystąpił jako członek Towarzystwa Miłośników Krakowa, które współpracuje z OBN od ponad 20. lat. Zdaniem dyskutanta, związki Krakowa z Olsztynem są silniej eksponowane w Krakowie niż w Olsztynie. Prof. Bieńkowski przypomniał historyczną uchwałę Tow. Miłośników Krakowa o jego akcesie do OBN. OBN — zdaniem mówcy — znalazł harmonijny sposób postępowania badawczego, wydaje bowiem zarówno informatory i słowniki (a więc podstawową bazę dla badacza), jak również prace monograficzne, a w ostatnich latach pokusił się nawet o wydanie syntezy.

Prof. dr hab. Marian Biskup (Toruń) stwierdził, że Olsztyna w żadnym wypadku nie można nazwać prowincją. „Jest to prowincja, ale w najlepszym tego słowa znaczeniu” — powiedział. Warta przemyślenia jest idea zintegrowania wysiłków wszystkich ośrodków humanistycznych Olsztyna. Należałoby zadbać również o nawiązanie ściślejszego kontaktu z Instytutem Zachodnim i z Instytutem Historii PAN, ponieważ te placówki podejmują tematykę, którą Ośrodek stawia przed sobą na najbliższe 5 lat, co pomoże uniknąć dublowania tematów.

Czy placówki z NRD mogłyby być pomocne w podejmowaniu tema-

tyki pruskiej? Należałoby to rozważyć. Ale czy nie przyszła pora na nawiązanie kontaktu z placówkami w RFN? — pytał dyskutant. Są tam różne placówki, nie tylko rewizjonistyczne. Nasze wydawnictwa są w RFN czytane sporadycznie, a warto byłoby je upowszechnić.

Nawiązując do idei Grunwaldu dyskutant poinformował, że w PAN pod patronatem prof. Witolda Hensla powstaje program resortowy, który będzie skupiał przedstawicieli wszystkich liczących się ośrodków w kraju. Powstanie periodyk grunwaldzki z ogólnopolskim kolegium redakcyjnym, ale z siedzibą w Olsztynie.

Prof. Biskup zwrócił także uwagę, iż najwyższa już pora, aby zebrać relacje od tych wszystkich, którzy powoli wymierają.

Nakreślone zadania wymagają jednak doskonalenia i rozbudowy kadry.

Prof. Wrześniński replikował, iż boi się, aby w związku z tym, że dużo się ostatnio mówi o Grunwaldzie, nie nastąpiło zachwianie równowagi badawczej na niekorzyść innych tematów.

Mgr Władysław Ogrodziński (Olsztyn) akcentował potrzebę podjęcia w możliwie najkrótszym czasie prac nad zarysem dziejów piśmiennictwa i ruchu literackiego na Warmii i Mazurach od czasów najdawniejszych po obecne, a na obecnym etapie przynajmniej zorganizowania sesji naukowej na ten temat.

Dyskutant wystąpił także z projektem odbudowania budynku „Gazety Olsztyńskiej”, który hitlerowcy zburzyli we wrześniu 1939 r., zmieniając go w miejsce hańby. W odtworzonym budynku powinno znaleźć swoje miejsce muzeum piśmiennictwa polskiego Warmii i Mazur wraz z działem poświęconym dziejom prasy. Zdaniem dyskutanta, OBN jest właściwą instytucją do wystąpienia z taką inicjatywą, a znając społeczeństwo Olsztyna, dyskutant był pewien, że nie pozostanie ona bez echa.

Dr Andrzej Sakson (Poznań) — aby pewne środowisko naukowe mogło zaistnieć, muszą być spełnione określone warunki: instytucje, biblioteki, a w przypadku młodych pracowników — samodzielni pracownicy, pod których kierunkiem mogą oni pracować. Tego brakuje w Olsztynie i dlatego tak wielu młodych pracowników nauki stąd odchodzi. Część z nich przechodzi do pracy administracyjnej, politycznej i po pewnym czasie wraca lub nie, co jest stratą dla środowiska humanistycznego. Drugą bolączką, nękającą młodych pracowników nauki, jest brak mieszkań, a jest to niezbędny warunek przyciągnięcia do Olsztyna młodych, zdolnych absolwentów wielu uczelni.

Doc. dr hab. Jan Powierski (Gdańsk) — OBN jest przeznaczony przede wszystkim do badań regionalnych. Dyskutant podziela obawy prof. Wrześnińskiego w odniesieniu do Grunwaldu. Mówiąc o integracji badań naukowych, dyskutant wymienił także inne dziedziny: toponomastyka, języ-

koznawstwo, archeologia. Ta ostatnia dziedzina jest w Olsztynie bardzo zaniedbana. Prof. W. Wrzesiński wyjaśnił, że zaniedbania w dziedzinie archeologii na terenie olsztyńskiego wynikają stąd, iż badania te są niesłuchanie kosztowne.

Dr Jerzy Sikorski (Olsztyn) zwrócił uwagę, że na dorobek naukowy OBN składa się dorobek całej humanistyki olsztyńskiej. Przypomniał wkład muzealników, którzy organizują liczne ekspozycje w Olsztynie i oddziałach terenowych Muzeum, a także wydają — dawniej wspólnie z OBN, a obecnie samodzielnie — „Rocznik Olsztyński”.

Dr Czesław Wawrzyniak (Instytut Śląski w Opolu) wyraził życzenie nawiązania ścisłej współpracy między Instytutem Śląskim a OBN, która może obu instytucjom dać dużo korzyści.

Mgr Roman Ławrynowicz (Olsztyn) powiedział, że swój wkład do humanistyki olsztyńskiej wnoszą także bibliotekarze województwa olsztyńskiego, a następnie przedstawił działalność upowszechnieniową bibliotek. Bibliotekarze olsztyńscy mają ambitny zamiar sporządzenia dokumentacji życia społeczno-politycznego województwa. Dyskutant wyraził nadzieję, że OBN będzie pomocny w tych zamierzeniach. Następnie zwrócił uwagę, że słownik pisarzy współczesnych woj. olsztyńskiego ukazał się w 1971 r. — może warto byłoby pomyśleć o jego wznowieniu. Kończąc swoje wystąpienie, dyrektor Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej przedstawił jej fatalną sytuację lokalową i prosił środowisko naukowe o poparcie idei budowy nowego gmachu dla WBP.

Na zakończenie Walnego Zebrania przewodniczący wręczył zebranim pamiątkowe dyplomy, wydrukowane z okazji 25-lecia OBN.

Swoją wkład do uroczystości jubileuszowych wniósł także Olsztyński Dom Książki, który przygotował w hallu Domu Polskiego kiermasz wydawnictw. Uczestnicy Walnego Zebrania mogli zaopatrzyć się na nim nie tylko w interesujące nowości Domu Książki, ale także w pozycje, wydane pod firmą OBN, wśród których największym zainteresowaniem cieszyły się *Warmia i Mazury. Zarys dziejów* oraz *Polskie pieśni historyczne*, najnowsza książka OBN, przygotowana przez J. Jasińskiego i T. Matulewicza. Inicjatywa wydania tego śpiewnika wyszła przed kilku laty z olsztyńskiego Oddziału Polskiego Towarzystwa Historycznego.

Działacze Towarzystwa wyszli z założenia, że w naszym społeczeństwie, a szczególnie wśród młodego pokolenia, zanika stopniowo znajomość polskich pieśni patriotycznych, a przeciw stanowią one doskonałą ilustrację naszych dziejów narodowych¹⁰.

Uroczystości jubileuszowe zakończyło spotkanie towarzyskie w Domu Środowisk Twórczych.

¹⁰ O tej inicjatywie wydawniczej olsztyńskiego środowiska humanistycznego pisze z uznaniem W. Świleczkowski, *Błaska sercu pieśń*, Gazeta Olsztyńska, 1986, nr 220.